

Provincia
Oost-Vlaanderen

**International Congress
Consumerism versus
Capitalism? Ghent,
16-18 October 2003**

Martijn Vandenbroucke, Amsab-ISG

De in de 19e eeuw ontstane coöperatieve gedachte is oorspronkelijk een liberaal concept. Het begrip werd echter al snel overgenomen en heringevuld door de arbeidersbeweging: de coöperatieve beweging moest een sterk alternatief worden voor het gangbare kapitalistische model. Het voorbije decennium is er in de historiografie van de arbeidersbeweging een toenemende belangstelling voor allerlei vormen van self-help en consumptie. Recente proefschriften tonen aan dat inzicht in de omvang en de evolutie van de coöperatieve beweging onontbeerlijk is voor tal van wetenschappelijke onderzoeksvelden, zoals dit van de consumptie, de verzuiling, de partijvorming,...

Heel wat vragen in het onderzoeksveld van de coöperaties kunnen echter nog een breder antwoord krijgen. Wat is het economische belang van de self-help? Wat zijn de verschillende aspecten van de coöperatieve identiteit? Welke zijn de sociaal-economische aspecten van de coöperatieve consumptie als een alternatief voor de kapitalistische economie? Hoe verhiel-

---

*Marcel van der Linden, een van de chairs,
op het colloquium (foto Sonny Plasschaert)*

den de coöperaties zich tot de politieke besluitvorming?

Om heldere antwoorden op deze en andere vragen te krijgen moet men de coöperatie in een breed internationaal comparatief perspectief plaatsen. Vandaar de noodzaak en het belang van een internationaal congres.

Met de vertoning op donderdagavond van een viertal fragmenten van films uit de periode 1938-1944, opgezet of gepromoot door organisaties van de Britse coöperatieve beweging, voorzien van deskundig commentaar door dr. Allan Burton, werd meteen de toon gezet. De aanwezigen kregen diverse invalshoeken op de coöperatieve wereld aangeboden, gaande van een pompeuze viering in het Wembley Stadium tot een jeugdkamp van de Woodcraft Folk.

Vrijdag begon het 'ernstige' werk met een aaneenschakeling van boeiende lezingen, waarin de luisteraar werd overweldigd door impressies over de wereld van de coöperatie. In een eerste serie lezingen werd gepeild naar de oorzaken van het verdwijnen van de coöperaties. Het Duitse voorbeeld (dr. Michael Prinz) toonde aan dat de aansluiting van grote groepen middenstanders tot een enorme groei van de coöperaties leidde, maar tegelijk een van de oorzaken was van de val: toen bleek dat deze groepen na het afremmen van de inflatie opnieuw zelfbedruipend konden worden, keerden ze zich opnieuw van de coöperaties af. Dr. Peter Gurney toonde in zijn lezing over de marginalisatie van het coöperatieve alternatief in Groot-Brittannië duidelijk aan dat door het veranderende beeld van de consument, als gevolg van toenemende individualisering

in de snel evoluerende post-industriële samenleving, de coöperatie dan ook noodgedwongen andere vormen moest aannemen. Prof. Victor Pestoff vulde deze visie verder aan met zijn ervaringen over het onderzoek van de Zweedse coöperatieve beweging, waaruit duidelijk blijkt dat men vandaag een grotere behoefte heeft aan betrouwbare persoonlijke sociale diensten (bv. kinderopvang) dan aan goederen voor dagelijkse consumptie. Bovendien heeft de Zweedse coöperatie (dr. Peder Aléx) zich een duidelijk gemoderniseerde ideologie aangemeten, door haar nadruk op *fair trade* en haar opstelling als vredesbeweging.

Misschien is in deze transformatie ook de verklaring voor het hedendaagse succes van de coöperatie in Italië (dr. Patrizia Battilani) en Japan (Akira Kurimoto) te vinden. In Italië hebben de versplinterde coöperaties zich met succes regionaal gecentraliseerd, ze hebben een nieuwe strategie met het accent op technologische en organisatorische reorganisatie gevolgd en de concurrentie met de kapitalistische ondernemingen aangegaan. Het Japanse model van de Han-groepen vertoont dan weer heel wat verschillen met de Europese klassieke invulling van de coöperatieve definiëring. De Japanse coöperaties leggen de nadruk op een commerciële strategie waar één bepaalde niche wordt opgezocht (de kleinhandel), ze zijn onlosmakelijk verbonden met consumptie en ze vereisen een actieve deelname van de leden. Ondanks de bijna diametraal tegengestelde aanpak van deze laatste twee coöperaties, blijkt net dat beide zich op hun eigen wijze aangepast hebben aan de voortdurend wijzigende

sociaal-economische realiteit. Met de lezing van dr. Aspha Bijnaar werd een concreet actueel voorbeeld gegeven van hoe een coöperatie zich aan een specifieke situatie heeft aangepast: de Surinaamse kasmoni, coöperatieve spaarkassen (ook wel tontines genoemd) die de kern vormen van de informele economie.

Een aantal lezingen focusten op de verhoudingen van de coöperaties met de socialistische partijen in hun land. In België (dr. Hendrik Defoort) gold de coöperatie lange tijd als financieringsorgaan van de socialistische partijmachine, al werden hier heel wat ideologische bezwaren bij geplaatst. Ons land was daarmee niet het enige waar politiek en coöperatie nader tot elkaar kwamen. Dr. Patricia Toucas zette in haar lezing uiteen hoe de in Frankrijk aanvankelijk verdeelde coöperatieve beweging zich rond de drieënheden verloor zonder winst, democratisch beheer en politieke neutraliteit weet te verenigen. Uit het referaat van dr. Mary Hilson bleek dat de Zweedse en Britse coöperatieve bewegingen onder druk van de voedseltekorten en de woekerprijzen tijdens de hongerwinter 1916-17 even hun apathische houding ten opzichte van de politiek verlieten. In beide landen deden ze dit echter op een andere manier: terwijl in Groot-Brittannië zelfs werd overgegaan tot de oprichting van een Co-operative Party (onder de vleugels van de Labour Party) volgde men in Zweden het Franse voorbeeld van strikte neutraliteit, en werd gekozen voor een opstelling als politieke drukkingsgroep. Meestal bleef het succes vrij beperkt, zoals het voorbeeld van Zwitserland (dr. Bernard Degen) aantoont: ofwel waren de coöpera-

ties veel te klein om enige druk uit te oefenen, ofwel verzetten ze zich niet tegen de kapitalistische ondernemingen. Dat het overigens niet vanzelfsprekend was dat de coöperatie bij de socialistische partij aanleunde, toont het Scandinavische voorbeeld (prof. Even Lange en dr. Iselin Theien) aan: de coöperaties hadden er zowel banden met de sociaal-democratische als de liberale beweging, afhankelijk van de regio (stedelijk of landelijk) waar ze opereerden.

Het is dus duidelijk dat de coöperaties in heel wat verschillende gedaanten verschijnen, afhankelijk van hun historische ontstaan. Hun overleven was ook afhankelijk van de mate waarin ze erin slaagden zich in te passen in de transformerende sociaal-economische situatie; in sommige landen slaagden ze daar duidelijk beter in dan in andere.

Tijdens dit internationaal congres werden heel nieuwe invalshoeken voor de zoektocht naar het verleden van de coöperatieve beweging en haar rol in de sociaal-economische evolutie onderzocht. Toch bleef, in tegenstelling tot de opzet van het congres, de geïnteresseerde onderzoeker verstoken van enig zicht op de relatie van de coöperatieve beweging met andere maatschappelijk-filosofische stromingen. Verder duidde dr. Glenn Rayp in zijn conclusies op de verwaarlozing van het onderzoek naar de verhouding tussen coöperaties en private ondernemingen. De oorzaak hiervan is deels terug te vinden in het feit dat historici niet over de methodologische tools beschikken om de coöperatie binnen een economische context te bestuderen. Hier ligt nog een on-

ontgonnen gebied, waarvan de exploitatie noodzakelijk is om een heldere (en noodzakelijke) blik vanuit economisch perspectief op de coöperatie te kunnen werpen.

De inzet van een tolk had de resultaten van het congres nog een grotere waarde kunnen geven. Dit doet echter niets af van het feit dat de te verschijnen acta zeker een aanrader zijn voor alle geïnteresseerden, die wensen ondergedompeld te worden in de wereld van de coöperatie.

K
R
O
N
I
E
K

**XXXIVth conference
of the International
Association of Labour
History Institutions
(IALHI), Dublin,
3-6 September 2003**

Donald Weber, Amsab-ISG

Van 3 tot 6 september 2003 vond in Dublin de 34e bijeenkomst plaats van de International Association of Labour History Institutions (IALHI). Bijna zeventig vertegenwoordigers uit vijftien landen, waaronder Zuid-Afrika, Rusland, USA en een groot aantal Europese landen, namen deel aan de sessies. Gastheer was ditmaal de Irish Labour History Society (IHLS). Deze kleine maar enthousiaste vereniging werd in 1973 opgericht, maar draait nog